

УДК 347.62:347.935.3

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.01.1.56>

ВСТАНОВЛЕННЯ ФАКТУ БАТЬКІВСТВА: ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТИ

Хлистік М.А.,

доктор філософії у галузі права,

доцент кафедри права та економіко-фінансової безпеки

ЗВО «Академія рекреаційних технологій і права»

ORCID: 0000-0002-7154-2320

Хлистік М.А. Встановлення факту батьківства: теоретичний та практичний аспекти.

Стаття присвячена комплексному дослідженню теоретичних та практичних аспектів встановлення факту батьківства у судовому порядку. У роботі проаналізовано фундаментальні засади сімейного законодавства України щодо визначення походження дитини, що є ключовою передумовою виникнення взаємних прав та обов'язків між батьками та дітьми. Автором здійснено розмежування між процедурами визнання батьківства, що розглядається у позовному провадженні щодо живої особи, та встановлення факту батьківства, яке реалізується після смерті чоловіка або оголошення його померлим у порядку окремого провадження, а в разі наявності спору про право – у позовному провадженні.

Особливу увагу приділено актуалізації зазначеної проблематики в умовах правового режиму воєнного стану. Зауважено, що встановлення походження дитини від загиблого військовослужбовця на сьогодні є не лише правовим питанням, а й безальтернативною юридичною підставою для забезпечення соціальної справедливості. Саме судові рішення у цій категорії справ виступає інструментом, що дозволяє реалізувати конституційні гарантії дитини на державну допомогу, отримання пенсії у зв'язку з втратою годувальника, одноразової грошової допомоги та оформлення спадкових прав.

У статті проаналізовано актуальні правові позиції Верховного Суду. Констатовано, що хоча молекулярно-генетична експертиза залишається пріоритетним доказом із найвищим ступенем вірогідності (99,9%), сучасна судова практика свідчить, що застосування принципу комплексного оцінювання доказів дозволяє судам приймати рішення на підставі сукупності інших доказів (письмових, електронних доказів та показань свідків).

Окремим аспектом дослідження є аналіз застосування статті 109 ЦПК України. Автор зауважує, що ухилення родичів померлої особи від участі в експертизі розцінюється як підстава для визнання факту батьківства, що слугує дієвим запобіжником проти процесуальних зловживань. У висновках підкреслено, що правова визначеність та зрозуміла судова практика у сфері встановлення батьківства є запорукою перетворення декларативних конституційних норм у дієвий механізм захисту інтересів родин загиблих захисників України, сприяючи визначенню правового статусу дітей та їхньому подальшому розвитку.

Ключові слова: батьківство; факт батьківства; генетична експертиза; Верховний Суд; окреме провадження; судовий розгляд, воєнний стан.

Khlystik M.A. Judicial establishment of the fact of paternity: theoretical and practical aspects.

The article is devoted to a comprehensive study of the theoretical and practical aspects of the judicial establishment of paternity. The work analyzes the fundamental principles of Ukrainian family legislation regarding the determination of a child's origin, which serves as a key prerequisite for the emergence of mutual rights and obligations between parents and children. The author draws a clear distinction between the procedures for the recognition of paternity, which is considered in adversarial proceedings (action proceedings) regarding a living person, and the establishment of the fact of paternity. The latter is implemented after the death of a man or his being declared deceased through special proceedings, or, in the event of a dispute over a right, through action proceedings.

Particular attention is paid to the actualization of these issues under the legal regime of martial law. It is noted that establishing the child's origin from a deceased serviceman is currently not only a legal issue but also an alternative-free legal basis for ensuring social justice. A court decision in this category of cases serves as a crucial instrument allowing for the realization of a child's constitutional guarantees to state assistance, survivor's pension, one-time financial aid, and the formalization of inheritance rights.

The article analyzes the current legal positions of the Supreme Court. It is established that although molecular genetic testing remains the priority evidence with the highest degree of probability (99.9%), modern judicial practice demonstrates that the principle of comprehensive assessment of evidence allows courts to render decisions based on the totality of other evidence (written, electronic, and witness testimony).

A separate aspect of the study is the analysis of the application of Article 109 of the Civil Procedure Code of Ukraine. The author notes that the evasion of a deceased person's relatives from participating in the examination is interpreted as a ground for recognizing the fact of paternity, serving as an effective safeguard against procedural abuses. The conclusions emphasize that legal certainty and clear judicial practice in the field of establishing paternity are essential for transforming declarative constitutional norms into a functional mechanism for protecting the interests of the families of Ukraine's fallen defenders, contributing to the stability of children's legal status and their further development.

Key words: paternity, fact of paternity, genetic testing, Supreme Court, special proceedings, trial, martial law.

Постановка проблеми. Конституція України закріплює право особи на сім'ю та гарантує охорону дитинства, материнства і батьківства (стаття 51). Крім того, стаття 52 Конституції проголошує, що «діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним» [1]. Юридична невизначеність щодо походження дитини від конкретного чоловіка унеможливорює або суттєво ускладнює реалізацію конституційного права дитини на всебічний розвиток, належне матеріальне забезпечення та повноцінне виховання. У практичній площині такі прогалини можуть створювати перешкоди для отримання аліментів, оформлення спадкових прав, визначення статусу дитини, а також доступу до соціальних гарантій, що прямо залежить від підтвердження факту батьківства. У такому контексті юридичне встановлення походження дитини від батьків має важливе значення, адже це не лише біологічний, але й соціально-правовий факт, який породжує взаємні права та обов'язки між батьками та дитиною.

Актуальність обраної тематики зумовлюється низкою сучасних суспільних процесів, зокрема, загальною тенденцією до збільшення кількості дітей, народжених поза зареєстрованим шлюбом [2]. Додатковим важливим чинником є умови воєнного стану, які спричиняють появу дедалі більшої кількості випадків, коли виникає потреба у встановленні батьківства загиблих військовослужбовців щодо дітей, народжених не у шлюбі, що у свою чергу ускладнює доказування та підвищує значення судових процедур.

Метою статті є узагальнення та аналіз теоретичних засад правового інституту встановлення факту батьківства, а також дослідження особливостей його практичної реалізації в сучасних умовах з врахуванням актуальної судової практики, проблемних аспектів доказування та специфіки застосування правових норм у контексті нових викликів, що постають перед правовою системою України.

Стан опрацювання проблематики. Питання встановлення факту батьківства та правового регулювання походження дитини завжди викликали інтерес з боку науковців та практикуючих юристів. Зокрема, проблематиці процесуального порядку встановлення батьківства присвячено дослідження О.В. Розгон [3]. Т.В. Кузь здійснила порівняльний аналіз особливостей адміністративної процедури здійснення та оскарження процесу встановлення (визнання) батьківства в Україні та деяких країнах ЄС [4]. П.І. Колошкін окреслив основні моменти добровільного оформлення батьківства та судового порядку його встановлення, опираючись на досвід практикуючого адвоката, звернувши увагу на помилки, які можуть виникати у складних ситуаціях [5].

Однак низка аспектів, що стосуються специфіки встановлення юридичних фактів в умовах воєнного стану, зокрема щодо загиблих військовослужбовців, врахування правових позицій Верховного Суду та розширення судової практики у справах про встановлення факту батьківства, зумовлюють необхідність подальшого вивчення вказаної проблематики та оновленого теоретико-правового осмислення відповідних механізмів.

Виклад основного матеріалу. Питання визначення походження дитини є фундаментальним аспектом сімейного права, оскільки офіційна фіксація родинного зв'язку є передумовою виникнення взаємних прав та обов'язків між батьками та дітьми. Сімейний кодекс України (далі – СК України) ґрунтується на принципі пріоритету інтересів дитини, що вимагає чіткої та прозорої процедури ідентифікації батьківства.

Чинне національне законодавство передбачає декілька механізмів встановлення походження дитини: залежно від наявності зареєстрованого шлюбу, волевиявлення сторін та доказової бази. Зокрема, відповідно до статей 122, 125, 126, 128, 130, 133 СК України [6], можна виокремити три основні правові способи визначення батьківства:

1. *Законний спосіб* – на підставі презумпції батьківства у шлюбі (ст. 122, 133 СК України). Згідно цього способу чоловік, який перебуває у шлюбі з матір'ю дитини, або шлюб з яким було розірвано чи який помер менш ніж за десять місяців до народження дитини, автоматично записується батьком дитини без необхідності надання додаткових доказів біологічного споріднення. Походження дитини від подружжя у такому випадку визначається на підставі свідоцтва про шлюб та документа закладу охорони здоров'я про народження дитини.

2. *Добровільний спосіб* – визнання батьківства за спільною заявою обох батьків (ст. 126 СК України). Цей спосіб застосовується, коли батьки дитини не перебувають у зареєстрованому шлюбі між собою, проте чоловік визнає біологічне походження дитини та готовий взяти на себе батьківські обов'язки.

3. *Судовий спосіб* – за рішенням суду (ст. 128, 130 СК України). Застосовується як правовий інструмент захисту прав дитини у випадках, коли добровільна процедура неможлива, між батьками відсутня згода або виникає спір щодо походження дитини.

Крім того, у доктрині сімейного права розрізняють судовий порядок визначення походження дитини від батька шляхом *визнання батьківства* (ст. 128 СК України) та *встановлення факту батьківства* (ст. 130 СК України). Визнання батьківства відбувається у позовному провадженні і можливе лише тоді, коли ймовірний батько дитини живий, але не перебуває у зареєстрованому шлюбі з матір'ю дитини та не визнає свого батьківства. Встановлення факту батьківства є особливим випадком, який може мати місце лише після смерті чоловіка або оголошення його померлим, якщо він не перебував у шлюбі з матір'ю, але за життя визнавав себе батьком дитини або це підтверджується обставинами справи. Вказане питання вирішується у порядку окремого провадження, а в разі наявності спору про право – у позовному провадженні [7]. Таким чином, визнання батьківства і встановлення факту батьківства – це різні за правовою природою процедури, хоча обидві й відбуваються у судовому порядку. Ключова відмінність між ними полягає у тому, що факт батьківства за рішенням суду встановлюється щодо мертвого (або оголошеного померлим) ймовірного батька дитини. Зокрема, Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду у постанові від 09 квітня 2025 року у цивільній справі № 213/1448/24 зазначив, що «відсутність судового рішення про визнання особи померлим, а також належних доказів його смерті виключає можливість звернення до суду із заявою про встановлення факту батьківства в порядку окремого провадження на підставі статті 130 СК України» [8].

У сучасних умовах, спричинених повномасштабною збройною агресією проти України, процедура встановлення факту батьківства стала досить поширеною. Зокрема, згідно статистичних даних, за період 2022 – перше півріччя 2024 років місцевими судами під час дії воєнного стану було розглянуто 25597 справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення, у тому числі 500 випадків стосувались встановлення факту батьківства померлого військовослужбовця щодо дитини [9, с. 6,8]. Масова мобілізація та, на жаль, зростання кількості втрат серед військовослужбовців висвітлили критичну проблему захисту прав дітей, народжених у незареєстрованих шлюбах або в родинях, де батько не встиг офіційно визнати своє батьківство за життя, адже офіційне підтвердження походження дитини від загиблого захисника є єдиною правовою підставою для реалізації конституційних прав дитини на соціальне забезпечення, отримання державної допомоги, пенсії у зв'язку з втратою годувальника та спадкування. Так, аналіз судових справ про встановлення факту батьківства свідчить, що метою звернення заявників до суду для встановлення такого факту було: отримання дітьми одноразової грошової допомоги, виплата якої передбачена Постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 168, державних соціальних пільг та гарантій, передбачених для членів сім'ї загиблого військовослужбовця, спадкування за законом, оформлення свідоцтва про народження дитини [9, с. 100].

Варто зауважити, що заява про встановлення факту батьківства приймається судом, якщо запис про батька дитини у Книзі реєстрації народжень вчинено відповідно до частини першої статті 135 СК України, а саме: за прізвиськом та громадянством матері, а ім'я та по батькові батька дитини записуються за її вказівкою [6]. Закон чітко окреслює коло осіб, якими може бути подана заява про встановлення факту батьківства: матір, опікун, піклувальник дитини, особа, яка утримує та виховує дитину, або ж сама дитина, яка досягла повноліття (ч. 2 ст.130 СК України). У більшості випадків, як свідчить судова практика, із заявами у такій категорії справ звертались матері малолітніх/неповнолітніх дітей [9, с. 100].

Згідно з нормами чинного законодавства та судовою практикою, процес встановлення батьківства не обмежений конкретним переліком доказів. Відповідно до правових висновків Верховного Суду, «підставою для встановлення факту батьківства можуть бути будь-які відомості, що свідчать про походження дитини від даної особи, зібрані відповідно до вимог Цивільного процесуального кодексу України, які мають оцінюватися в їх сукупності» [10]. Закон надає сторонам свободу

у виборі доказової бази для підтвердження біологічного споріднення, зокрема, для встановлення факту батьківства до суду можуть подаватися: «акти, анкети, автобіографії, листівки, сімейні фотографії, листи ділового та особистого характеру, особові справи, рішення судів, ордери на вселення, обмінні ордери, погосподарські книги, виписки з домових книг та інші документи, які містять відомості про родинні відносини осіб, листи, телеграми чоловіка, в яких він повідомляє про можливість народження чи народження його дитини певною жінкою; заява чоловіка за місцем роботи про надання йому відпустки у зв'язку з народженням дитини; показання свідків про виявлення чоловіком турботи про дитину та її матір, обрання імені дитини;... пояснення свідків, яким достовірно відомо про взаємовідносини померлого із заявником; висновок судово-генетичної експертизи походження дитини для встановлення батьківства, що проводиться за ухвалою суду; інші докази, встановлені судовими рішеннями у кримінальних, адміністративних, цивільних або господарських справах» [9, с. 99]. При цьому Верховний Суд, посилаючись, зокрема, на рішення Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) у справах «Молдован проти України (Moldovan v. Ukraine)», «Міфсуд проти Мальти» (Mifsud v. Malta), звертає увагу на те, що ЄСПЛ неодноразово зауважував, що наразі ДНК-тест є чи не єдиним науковим методом точного встановлення батьківства стосовно конкретної дитини; його доказова цінність суттєво переважає будь-який інший доказ, наданий сторонами для підтвердження або спростування біологічного батьківства [11; 12]. Разом з тим, Верховний Суд підкреслює, що «питання щодо походження дитини суд вирішує на підставі сукупності доказів. Висновки експертизи, у тому числі судово-генетичної, необхідно оцінювати з урахуванням положень ЦПК України, згідно з якими жоден доказ не має для суду наперед установленого значення, він оцінює докази в їх сукупності, а результати оцінки відображає в рішенні з наведенням мотивів їх прийняття чи відхилення»..., водночас, «висновок судової молекулярно-генетичної (судово-біологічної, судово-генетичної) експертизи має важливе значення в процесі дослідження факту батьківства, і без його проведення неможливо встановити факт батьківства за відсутності належних та переконливих доказів» [12].

Досить часто саме молекулярно-генетична експертиза є вагомим аргументом для суду при винесенні позитивного для заявника рішення щодо встановлення факту батьківства (за необхідності така експертиза може проводитись за зразками, взятими у близьких родичів померлого), проте судова практика свідчить і про випадки, коли у подібних справах заява підлягала задоволенню і на підставі сукупності інших доказів (показів свідків, письмових доказів) [13]. Важливим у цьому контексті є підхід до процедури встановлення батьківства, висловлений Верховним Судом у справі № 367/4662/22, де було зроблено акцент на принципі комплексного оцінювання доказів, згідно якого «висновок судової молекулярно-генетичної експертизи у справах про встановлення батьківства є лише одним із засобів доказування, який підлягає оцінці у сукупності із іншими доказами у справі. У разі відсутності висновку судової молекулярно-генетичної експертизи не виключається встановлення батьківства на підставі інших доказів» [14]. Особливої актуальності такий підхід набуває у справах щодо встановлення батьківства загиблих військовослужбовців. За відсутності біологічного матеріалу та неможливості залучення родичів, суди, керуючись практикою Верховного Суду, можуть забезпечити захист прав дитини шляхом аналізу інших доказів, що дозволяє реалізувати право на встановлення походження дитини навіть за умови дефіциту біологічних даних. Проте, встановлення батьківства без генетичного підтвердження може створити певні процесуальні ризики, як от: оспорування батьківства зацікавленими особами (наприклад, іншими спадкоємцями). У таких спорах відсутність прямого доказу у формі молекулярно-генетичного дослідження, що забезпечує результат з вірогідністю до 99,9%, може стати слабкою ланкою позиції заявника. Суди звертають увагу, що «висновок судової молекулярно-генетичної експертизи відіграє ключову, а в багатьох випадках - вирішальну роль у встановленні факту батьківства» [15]. З огляду на це, ДНК-експертиза на сьогоднішній день у справах про встановлення факту батьківства традиційно має переваги над іншими доказами, особливо, коли їх недостатньо або вони є спірними, і може бути підставою для категоричного висновку для встановлення батьківства в судовому порядку.

Практикуючі адвокати звертають увагу на особливостях призначення ДНК-дослідження у справах про встановлення факту батьківства загиблого військовослужбовця: по-перше, у таких провадженнях зацікавленій стороні варто звернутись до суду із відповідним клопотанням, у якому, окрім головного питання (чи є загиблий військовий батьком дитини), варто зазначити, з якої установи потрібно витребувати біологічний матеріал загиблого військового для проведення такої експертизи, вказати у який спосіб суд має зобов'язати і кого саме забезпечити доставлення такого біологічного зразка до експертної установи, а також просити суд надати експертній установі, яка буде проводити генетичне дослідження, дозволу на подальше знищення та/або пошкодження об'єкта дослідження (генетичного матеріалу) – включення такого пункту значно прискорює процес, оскільки це обов'язкова умова для експертних установ [16].

Важливо підкреслити, що відповідно до частини першої статті 109 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) у разі ухилення учасника справи від подання експертам необхідних матеріалів, документів або від іншої участі в експертизі, якщо без цього провести експертизу неможливо, суд залежно від того, хто із цих осіб ухиляється, а також яке для них ця експертиза має значення, може визнати факт, для з'ясування якого експертиза була призначена, або відмовити у його визнанні [17]. Так, до прикладу, у справі № 484/6992/23 суд першої інстанції та апеляційний суд, врахувавши ухилення відповідача від проведення молекулярно-генетичної експертизи, призначеної для встановлення кровної спорідненості між дядьком і племінником, визнали факт батьківства у порядку, встановленому змістом статті 109 ЦПК України, а Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду залишив ці рішення в силі [11].

Висновки. На основі проведеного дослідження теоретичних засад та судової практики встановлення факту батьківства в Україні, у тому числі в умовах воєнного стану, можемо констатувати, що законодавство чітко розмежує процедуру визнання батьківства (щодо живої особи) та встановлення факту батьківства (щодо померлої особи або оголошеної померлою). В умовах правового режиму воєнного стану питання встановлення походження дитини від загиблого військовослужбовця набуває визначального значення, оскільки саме воно є необхідною юридичною підставою для реалізації гарантованих Конституцією України прав дитини на соціальний захист, призначення державної допомоги, пенсії у зв'язку з втратою годувальника, а також на спадкування.

Аналіз судової практики та правових позицій Верховного Суду свідчить про те, що висновок молекулярно-генетичної експертизи залишається вагомим доказом, має значну перевагу та може бути підставою для категоричного висновку для встановлення батьківства у судовому порядку, при цьому досить важливим у такій категорії справ є максимально вичерпне формулювання клопотання про призначення зазначеної експертизи. Разом з тим, дотримання принципу комплексного оцінювання доказів дозволяє судам встановлювати походження дитини на підставі сукупності інших доказів (письмових, електронних доказів, показань свідків тощо) у ситуаціях, коли біологічний матеріал батька недоступний, а родичі відсутні.

Практика застосування статті 109 ЦПК України підтверджує, що ухилення родичів померлої особи від надання матеріалів для експертизи може бути розцінено судом як підстава для визнання факту батьківства. Це виступає додатковим запобіжником проти зловживання правами з боку інших учасників справи.

За відсутності належного правового оформлення батьківства Конституційні гарантії залишаються декларативними. У цьому контексті правова визначеність у сфері встановлення батьківства, зрозуміла судова практика виступають не лише засобом захисту приватних інтересів, а й механізмом відновлення соціальної справедливості щодо родин загиблих захисників України, сприяючи забезпеченню стабільності правового статусу дітей та формуванню належних умов для їхнього подальшого соціального й економічного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 12.01.2026).
2. Кожна п'ята дитина в Україні народжується поза шлюбом. *Жіночий консорціум України*: веб-сайт. URL: https://wcu-network.org.ua/Zaxist_prav_dtei/news/Kozhna_pjata_ditina_v_Ukrain_narodzhu%D1%94tsja_poza_shljubom (дата звернення: 12.01.2026).
3. Розгон О. Практичні аспекти визнання батьківства в Україні. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2017. № 2 (92). С. 203-212. URL: <https://files01.core.ac.uk/download/pdf/322748384.pdf> (дата звернення: 12.01.2026).
4. Кузь Т.В. Адміністративно-правове забезпечення процесу встановлення (визнання) батьківства в Україні та державах-членах ЄС: порівняльно-правовий аспект. *Право і суспільство*. 2022. № 2. С. 150-157. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.2.23>.
5. Колошкін П. Встановлення батьківства: як це працює в Україні у 2025 році. *Advokat Market*: веб-сайт. URL: <https://advokatmarket.com/blog/vstanovlennya-batkivstva> (дата звернення: 12.01.2026).
6. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#n626> (дата звернення: 12.01.2026).
7. Ухвала Вознесенського міськрайонного суду Миколаївської області від 10 лютого 2025 року у цивільній справі № 473/404/25. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/125016897> (дата звернення: 12.01.2026).

8. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду від 09 квітня 2025 року у цивільній справі № 213/1448/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126974569> (дата звернення: 12.01.2026).
9. Огляд судової практики розгляду цивільних справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення, під час дії воєнного стану (коментований). *Верховний Суд*: веб-сайт. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/oglyady/Oglyad_KCS_fakt_voen_stan.pdf (дата звернення: 12.01.2026).
10. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 21 лютого 2020 року у справі № 643/9245/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87760362> (дата звернення: 12.01.2026).
11. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 10 вересня 2025 року у справі № 484/6992/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130158216> (дата звернення: 12.01.2026).
12. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду від 08 січня 2025 року у справі № 205/5830/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124331365> (дата звернення: 12.01.2026).
13. Рішення Немирівського районного суду Вінницької області від 19 серпня 2024 року у справі № 930/1556/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121518948> (дата звернення: 12.01.2026).
14. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 24 січня 2024 року у справі № 367/4662/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116639272> (дата звернення: 12.01.2026).
15. Постанова Київського апеляційного суду у складі колегії суддів судової палати з розгляду цивільних справ від 09 жовтня 2025 року у справі № 367/4662/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131784643> (дата звернення: 12.01.2026).
16. Марченко П. Встановлення батьківства в разі смерті військовослужбовця: процедурні нюанси. *PRAVO – видавництво Юридична практика*: веб-сайт. URL: <https://pravo.ua/vstanovlennia-batkivstva-u-razi-smerti-viiskovosluzhbovtzia-protsedurni-niuansy/> (дата звернення: 12.01.2026).
17. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/ed20221106#n8371> (дата звернення: 12.01.2026).

Дата першого надходження рукопису до видання: 12.01.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 26.01.2026
Дата публікації: 2.02.2026